بەناوى خواى بەخشندە و ميهرەبان

هەرێمی کوردستانی عێراق
سەرۆکایەتی هەرێم
سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕیار
ژمارە (١٤) ساڵی ٢٠٠٨

یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵ
لە هەرێمی کوردستان - عێراق

بە پێی بڕگەی (١) ی ماددەی (١٠) ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٥ ی هەموارکراو و بە پاڵپشتی ئەو یاساکارییەی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان – عێراق کردویەتی لە دانیشتنی ژمارە (١٣) لە ٢٠٠٨/٥/٥ بڕیارماندا بە دەرکردنی:

یاسای ژمارە(٤)ی ساڵی ٢٠٠٨
یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵ
لە هەرێمی کوردستان – عێراق

ماددەی یەکەم:

زەوی کشتوکاڵ و رووەك و باخ و دارستان و لەوەرگاو سامانی ئاژەڵ وبەروبوومەکانی و سەرچاوەکانی ئاو وئامرازەکانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵ سامانی نیشتمانین، پێویستە خاوەن و پەیوەندیدارەکانیشیان بەپێی پلان و بەرنامەی دەسەڵاتەکانی هەرێم وەبەریان بهێنن و چاودێرییان بکەن و، پەرەیان پێبدەن و رێگا بە هیچ شتێك نەدەن ببێتە مایەی لەناوچوون و زیان لێدانیان.

ماددەی دووەم:

لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکانی هەرێمە:

یەکەم: کار بکەن لە پێناو بووژاندنەوەی لادێ و هانی جوتیار بدەن بۆ گەرانەوە بۆ لادێکانیان بەپێی سیاسەتێکی ستراتیجی بە هاوکاری وەزارەتە پەیوەندیدارەکان.

دووەم: جوتیاران هۆشیار بکرێنەوەو ئاراستە بکرێن بەرەو بەکارهێنانی زەوی بە باشترین شێوە.

سێیەم: بۆ دابین کردنی ئاوی ئاودان لە حاڵەتی نەهاتی ووشکە ساڵیدا بەربەستی خۆلین و بەنداو دروست بکرێن.

چوارەم: کردنەوەو پەرەپێدان و دروستکردنی رێگاو بان بۆ ئەوەی جوتیاران بە ئاسانی بە باخەکانیان بگەن و بۆ بازاڕکاری بەروبوومەکانیشیان یارمەتی بدرێن.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقائعی کوردستان لە ماڵپەڕی وەزارەتی داد
www.mojkudistan.com

پێنجەم: پیشەسازی گۆڕانکاری و تەواوکەر(الصناعة التحويلية أو التكميلية) هانبدرێت کە پشت بە بەروبوومی کشتوکاڵی خۆماڵی دەبەستێت.

شەشەم: بەشداری لە دابین کردنی ئەو پێداویستییە پێویستیانە بکرێ کە کەفائەتی بەرزیان لە بەرهەمهێناندا هەیەو پشتگیری بکرێن.

حەوتەم: رێکخستنی کردەوەکانی بازاڕکاری ناوەخۆو دەرەکی بەپێی نەخشەیەکی بەرنامەیەکی داڕێژراو لەلایەن وەزارەتی کشتوکاڵ، بە هەماهەنگی لەگەڵ هەردوو وەزارەتی بازرگانی و دارایی وئابووری لە باری رێکخستن و کۆنترۆڵ کردنی هاوردەی ئەو بەروبوومانەی کە هاوشێوەی ئەوانەی هەرێمن.

هەشتەم: دروست کردنی عەمباری ساردکەرو بەفرگر(المبردة و المجمدة) لە هەرێمدا هانبدرێن.

نۆیــەم:کار لە پێناو قەرەبووکردنەوەی خاوەن شینایی و پرۆژە کشتوکاڵییەکان بکرێت، لە حاڵەتی لە ناوچوون یا زیان پێ گەیاندنیان لە ئەنجامی کارەساتی سروشتی یاخود هێزێکی لە رادەبەدەر.

دەیــەم: بەشداری کردن لە زیادکردنی رووبەری زەوی بەراو ودابین کردنی ئەو ئامێرانەش کە لە بەکارهێنانی پاشکەوت کردنی ئاودا بەکاردێن.

یانزدەم:لە رێگای قەرزدان و ئاسانکاری بانکییەوە بەشداری لە دروست کردنی سەرمایەی پرۆژە کشتوکاڵییەکانی وەبەرهێنەرە نیشتمانییەکان بکرێ.

دوازدەم: پشتگیری بەروبوومە ستراتیژییەکان بکرێ.

سیانزدەم: فەرمانبەرە کشتوکاڵییەکان وەك سەرپەرشت بەسەر پرۆژە کشتوکاڵییەکانەوە دابمەزرێن، کە بڕوانامەی زانستی کشتوکاڵییان بەدەست هێناوە، بە خاوەن بڕوانامەی دواناوەندیی کشتوکاڵییەوە تا بەرزترین ئاستی زانستی کشتوکاڵی.

ماددەی سێیەم:

لەسەر وەزارەتی کشتوکاڵ و خاوەن زەوی و جوتیارو کەشتیارو ئەوانەی پەیوەندییان بە کشتوکاڵەوە هەیە، هەریەکەو بەپێی پسپۆڕایەتی و دەسەڵاتی خۆی ئەمانەی خوارەوە ئەنجام بدات:

یەکەم: بایەخ بە زەوی کشتوکاڵی بدرێت و، بێجگە لە مەبەستەکانی کشتوکاڵ بەکار نەهێنرێت یا بەبێ چاندن بەجێ نەهێڵدرێت و رێگا نەدرێت بە هیچ شتێك پیتی کز بکات یا بڕشتی کەم بکات.

دووەم: پەیڕەوکردنی شێوازی زانستی نوێ لە کردەوە کشتوکاڵییەکاندا.

سێیەم : ئامرازە پێویستییە کەفائە بەرزەکان لە بەرهەمهێناندا بەکاربهێنرێن.

چوارەم: بایەخ بە مەکینە وئامێرو ترۆمپا کشتوکاڵییەکان بدرێت و بیرو کارێزو کانیاوە سروشتییەکان و ئامرازو شێوازەکانی بەرهەمهێنانی دیکەش لە زیان پێکەوتن بپارێزرێن.

پێنجەم: بایەخ بە شینایی بدرێت هەر لە کاتی چاندنیەوە تا کاتی دروێنە یاخود چنینی و، رێگە بە هیچ شتێك نەدرێت لە ناویان ببات یا زیانیان پێ بگەیەنێت و لە پەتا زیانبەخشەکانی کشتوکاڵ و سووتان و لافاویش بپارێزرێن.

شەشەم: سامانی ئاژەڵی و ماسی و پەلەوەرو مێرووی سوودبەخش بپارێزرێن و چاودێری بکرێن و لە هەموو ئەو شتانە بپارێزرێن کە زیانیان پێ دەگەیەنێت.

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان لە سایتی وەزارەتی داد
www.mojkudistan.com

حەوتەم: پێرەوكردنی سیستەمی خولەكانی كشتوكاڵی و، دەستنیشان كردنی ئەندازەی ئەو پانتاییانەی كە لەهەر ناوچەیەكدا پێویستە بە بەروبوومی دیاركراو بچێنرێن، هەروەها دیاركردنی جۆرەكانی تۆو وپەیین و و قڕكەری بوونەوەری زیانبەخش و وادەكانی بەكارهێنانیان بەپێی پلان و رێنماییەكانی وەزارەتی كشتوكاڵ.

هەشتەم: پاراستن و خزمەتكردنی باخەكان و بەرو میوەكانیان تا پێدەگەن و دەبرێنە بازاڕ نابێ پشت گوێ بخرێن.

نۆیەم: پەیڕەو كردنی سیاسەتی عەمار كردنی دروستی بەروبوومەكان.

ماددەی چوارەم:

پارێزگار دوای وەرگرتنی رای بەڕێوەبەرایەتی گشتی كشتوكاڵ لە پارێزگادا لیژنەی تایبەت بۆ چاودێری وبەدواداچوونی جێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە پێك دەهێنێ، ئەمەش بەپێی رێنمایی وەزارەتی كشتوكاڵ لە هەرێمدا .

ماددەی پێنجەم:

پێویستە لەسەر كارگە و سەنعەتگاكان. لەوانەی كەبەروبوومی كشتوكاڵ، وەك كەرەستەی خاو لە سەنعەتی كشتوكاڵیدا بەكاردەهێنن، كەرەستەی خۆماڵی ئەگەر فەراهەم ببێت بەكاربهێنن.

ماددەی شەشەم:

ئەگەر جوتیار یان ئەو كەسەی زەوییە كشتوكاڵییەكەی یان باخەكەی بەدەستەوەیە، یان ئەو كەسەی بەرپرسە لە بەرێوەبردنی، ملی نەدا ((امتنع)) بەبێ پاساوی بەجێ . زەویەكە بكێڵێ و بیچێنێ یان خزمەتی نەكرد، ئەوا پارێزگار بۆی هەیە زەوییەكە بە بەرێوەبەرایەتی گشتی كشتوكاڵ بسپێرێ، بۆ ئەوەی چۆنی بەچاك دەزانێ ئاوەها كشتوكاڵی لەسەر بكات و، سوود لەبەرومیوەو وشكەڵی (أحطاب) وەربگرێت، بەبێ ئەوەی خاوەنەكەی مافی داوا كردنی كرێی هاوتای هەبێت، بەڵام ئەگەر لە كۆتایی وەرزەكەدا بەڵێن بدات كە بەشێوەیەكی دروست زەوییەكەی وەبەردێنێ و خزمەتی دەكات، ئەوا زەوییەكەی پێ دەدرێتەوە.

ماددەی حەوتەم:

یەكەم: سەرۆكی یەكەی كارگێری بۆی هەیە داوا لە دادگای تایبەتمەند بكات، لەو تاوانانە بپێچێتەوە كە دەقەكانیان لەم یاسایەدا هاتوون.

دووەم:ئەو بڕیـــــــــارانەی بەپێیی بڕگەی(یەكەم)ی سەرەوە دەرچوێندراون، لەبەردەم دادگای تاوانەكانی ناوچەكەدا بەر تانە دەكەون و، بڕیارەكەشی لەم رووەوە بنبڕە.

ماددەی هەشتەم:

دادگای بەرایی ناوچەكە، تایبەتە بە تەماشاكردنی داواكانی زێدەرۆیی لەسەر زەوییە كشتوكاڵییەكان و باخەكان و داواكانی ناكۆكی سنوورەكانیان و ئەو مافانەش كە تێیان دەكەوێت، پەیوەندیدارەكانیش بۆیان هەیە لە ماوەی پانزدە رۆژ، لە رۆژی ئاگادار كردنەویانەوە لە بەردەمی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەكەدا بەسیفەتی پێداچوونەوە بڕیارەكە رەتبكەنەوەو، لەم رووەوە بڕیاری دادگا بنبڕە.

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی كوردستان لە سایتی وەزارەتی داد
www.mojkudistan.com

ماددەی نۆیەم:

یەکەم: خاوەن زەوی یا جوتیار یا کەشتیار یا ئەوەی پەیوەندی کشتوکاڵی هەیە ئەگەر سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە و ئەو بەیاننامانە بکەن کە لەسەری دەرچوون، ئەوا بۆ ماوەیەك بەند دەکرێن کە لە ساڵێك پتر نەبێت یا بە غەرامەیەك سزا دەدرێن کە لە حەفت سەدو پەنجا هەزار دینار پتر نەبێت یان بە هەردوو سزا.

دووەم: فەرمانبەری کشتوکاڵی کە سەرپەرشتە بەسەر پرۆژە کشتوکاڵییەکانەوە ئەو سـزایەی بەسەردا دەدرێت کە لە بڕگە(یەکەم)ی سەرەوەدا هاتووە، لە حاڵەتێکدا ئەگەر بووبێتە هۆی سەرنەگرتنی پرۆژەکە یان زەرەرێکی گەورە لە پرۆژەکە. بە هاوکاری لەگەڵ خاوەن پرۆژەکەدا، ئەگەر پێشتر فەرمانگەکەی ئاگادار نەکردبێتەوە و ئینزاری بە خاوەن پرۆژەکە نەدابێت.

سێیەم: هەر فەرمانبەرێك یان کرێکارێك بە کەمتەرخەمی یان بە ئەنقەست لە بەجێهێنانی ئیشەکەیدا، بووبێتە هۆی زیانگەیاندن بە بەروبومی کشتوکاڵ، سزای بەند کردنی دەدرێت بۆ ماوەیەك لەشەش مانگ زیاتر نەبێت یان بە غەرامەیەك لە چوار سەدو پەنجا هەزار دینار زیاتر نەبێت لەگەڵ قەرەبوو کردنەوەی زیانەکە.

چوارەم: ئەگەر رەفتارێك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم مادەیەدا نەگونجاو. تاوانێکی لێکەوتەوە سزاکەی بە پێی یاسایەکی دیکەی کارپێکراو لە هەرێمدا گرانتر بێت، ئەوا کام دەقیان سزاکەی گرانتر بێت، ئەوەی بەسەردا دەسەپێت.

پێنجەم: دوای وەرگرتنی رەزامەندی وەزیری کشتوکـــــــاڵ، ئینجا داوا لەسەر فەرمانبەری سەرپێچیکار دەکرێتەوە بەپێی بڕگەکانی (دووەم و سێیەم).

ماددەی دەیەم:

جێبەجێ کردنی یاسای فیدراڵی بۆ پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵی ژمارە(٧١)ی ساڵی١٩٧٨ لە هەرێمی کوردستان – عێراق رادەگیرێ.

ماددەی یانزدەم:

وەزیری کشتوکاڵ بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاریی جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی دوانزەم:

کار بەهیچ دەقێکی یاسایی یا بڕیارێك ناکرێت پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت.

ماددەی سیانزەم:

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان لە سایتی وەزارەتی داد

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران ولایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

www.mojkudistan.com

ماددەی چواردەم:

ئەم یاسایە دوای نەوەد ڕۆژ لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لەڕۆژنامەی فەڕمی (وەقائعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

مسعود بارزانی
سەرۆکی هەرێمی کوردستان-عێراق

ئەم یاســـایە لە ١٢ی جـــۆزەردان ٢٧٠٨ی کـــوردی بەرامبەر ٢٨ی جمـــادی یەکـــەم ١٤٢٩ی کـــۆچی و بەرامبەر ٢ی حوزەیـــرانی٢٠٠٨ی زاینـــــی لە هەولـــــێر دەرچـــووە .

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان لە سایتی وەزارەتی داد
www.mojkudistan.com

هۆكاره پێويستيەكان

لەبـەر ئـەوەی کـە زەوی وزاری کـشتوکاڵ و بـاخ و دارسـتان و لـە وەڕگـای خۆڕسـك و سـامانی ئـاژەڵ، هـەروەها ئـامرازو ئـەدەواتی بەرهـەمهێنانی کـشتوکاڵییش، لـە مەکینـەو ئـامێرو ترۆمپـای ئـاوو بـيرو کـارێزو کانياوی سروشتی کە پێوەندیی بەو سامانەوە هەيە، بە بەشێك لە سامانی نيشتمانيی کوردستان لە قەڵـەم دەدرێـن، جـا بـەهۆی خـراپ بەرهـەمهێنانی زەوی و زاری کـشتوکاڵ و دواکـەوتنی هـەردوو کوچـکەی بەرهەمهێنانە کشتوکاڵيەکە لـە ئـەنجامی بەسـەرهاتی هەلومـەرجی نـا هـەموار کـە بەسـەر کوردستاندا هـات و گوندەکان وێران کران و، لەو ساڵانەی پێشتردا گەمارۆی دوولايەنە بەسـەر ناوچەکەدا دراو، لەبەر زەرووڕەتـی بەرژەوەنـدی گـشتی و، لـە پێنـاوی هانـدانی بەرهـەمهێنانی زەوی وزاری کـشتوکاڵ بـە شـێوازێکی زانـستانە و دروست و، بۆ زۆرتر کردن و چاکتر کردنی بەروبوومی کشتوکاڵ و، پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی مەحەللی، بۆيـە دەرچـواندنی ئـەم ياسـايە بـە پێويـست زانـرا بـۆ ئـەوەی بـەکارهێنان و وەبـەرهێنانی ئـەو سـامانانە بەشـێوەيەکی زانـستی و بـە گـوێرەی ئامانجـەکانی پەرەپێـدانی نيـشتمانيی کوردسـتان دابـين بکـات و خاوەنەکانيان و ئەوانەی رەفتاريان لەسـەر دەکـەن و بەرپرسياران لـە بـەڕێوەبردنيان رابسپێردرێن تـا بايـەخی پێ بدەن و پەرەی پێ بدەن و پشتگوێی نەخەن و تووشی لەناوچوونی نەکەن، بۆيە ئەم ياسايە دەرکرا.

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان لە سایتی وەزارەتی داد
www.mojkudistan.com